

SECȚIUNEA 8: DIMENSIUNI FINANCIARE ALE ECONOMIEI CUNOAȘTERII

METODOLOGII ȘI ASPECTE METODOLOGICE DE EVALUARE A NIVELULUI DE STABILITATE FINANCIARĂ SISTEMICĂ A RISCURILOR SISTEMICE

Ana IONAȘ, drd.

e-mail: aneta.ionas@yahoo.com

Academia de Studii Economice a Moldovei

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61, MD-2005,

Tel.: (+373 22) 22 41 28, www.ase.md

Abstract. Financial stability is a priority of a financial system that identifies financial imbalances that occur endogenously in financial markets or as a result of adverse and unpredictable events. The consequences of global financial crises are expressed not only in losses and bankruptcies of financial institutions. They initiate new problems of a substantial, methodological nature, which the world community must solve. One is the formation of systemic financial risk management theory and methodology as a global threat to the stability of the global financial system. The purpose of the research is the analysis of methods and methodologies regarding the identification of financial risks. The topicality of the study is argued by the fact that in order to ensure financial stability, an efficient mechanism for evaluating and monitoring financial indicators is needed.

Key words: macroprudential instruments, financial stability, economic growth, financial risks, effects.

JEL CLASIFICATION: G300, G320, G380

INTRODUCERE

Problematika asociată menținerii stabilității financiare devine una foarte importantă în întreaga lume și primește, în prezent, o atenție specială în țările industrializate. Aceasta este extrem de importantă și actuală și pentru Republica Moldova, care este în proces de a se dezvolta financiar mai rapid și a se insera în structura financiară internațională și piețele financiare internaționale.

Stabilitatea financiară este un element al sistemului financiar de a face față diverselor șocuri de tip sistemic în mod solid și durabil, de a putea asigura alocarea eficientă de resurse bănești în economie și de a identifica și de a diminua într-un mod eficient riscurile financiare. În sistem pot exista șocuri care, în principiu, pot să împiedice sau să blocheze sectorul financiar să canalizeze fonduri sau resurse spre investițiile productive - șocurile întreruperea performanței sau funcționarea eficientă a sectorului financiar.

Acest articol are ca scop cercetarea cadrului instituțional și normativ privind metodele de identificare a riscurilor financiare și a metodologiilor utilizate în evaluarea stabilității financiare. Actualitatea studiului este argumentată prin faptul că pentru a asigura stabilitate financiară este necesar de un mecanism eficient de evaluare și monitorizare a riscurilor folosind indicatorii financiari.

MATERIALE ȘI METODE

Analiza surselor bibliografice în domeniul problemei cercetate conține o listă din 10 surse bibliografice folosite în articol. Metodologiile de evaluare a riscurilor financiare reprezintă un instrument important în menținerea stabilității financiare, o condiție cheie pentru funcționarea economiei naționale. Stabilitatea financiară se menține prin reglementări adecvate ale riscurilor

actuale și potențiale, prin managementul eficient de gestionare și redistribuire a riscurilor și prin asigurarea încrederii populației în sistemul financiar. Cercetările privind teoria și bazele metodologice de gestionare a riscurilor financiare sistemice s-au intensificat având în vedere că stabilitatea financiară și riscurile sistemice au căpătat amploare în ultima perioadă, care reprezintă o amenințare globală pentru stabilitatea sistemului financiar.

Baza teoretică și metodologică a cercetării o constituie conceptele contemporane referitor la metodologii și aspecte metodologice de evaluare a nivelului de stabilitate financiară sistemică, a riscurilor sistemice și a performanței economice. Cercetarea s-a bazat pe lucrările științifice ale unor autori străini și autohtoni, inclusiv Jean-Claude Trichet [1]. Ca urmare a analizei metodologiilor și aspectelor metodologice de evaluare a nivelului de stabilitate financiară s-a constatat că în Republica Moldova acestea sunt insuficient de dezvoltate, astfel practicienii nu posedă instrumentele necesare pentru prevenirea crizelor financiare și asigurarea unui sistem financiar stabil. Ținând cont de cele expuse, cercetarea riscurilor sistemice capătă o valoare importantă.

În vederea realizării obiectivului de cercetare au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei sistemice care a fost folosită pentru cercetarea aspectelor și metodologiilor de evaluare a nivelului de stabilitate financiară sistemică a riscurilor sistemice, caracteristice unui sistem financiar stabil; metoda descriptivă folosită la expunerea instrumentele de stabilitate financiară; metoda sintezei pentru a stabili legăturile dintre sistemele de riscuri financiare, inclusiv metodologiile de evaluarea riscurilor utilizate la nivel global ce au impact asupra menținerii stabilității financiare, metoda deducției folosită pentru formularea concluziilor.

RESULTATE ȘI DISCUȚII

Procesele inovatoare ale sistemului financiar global din perioada post-criză inițiază necesitatea dezvoltării unei teorii a managementului sistemic al riscurilor financiare, ale căror categorii de bază sunt capitalul financiar global și riscurile financiare sistemice [2]. Studiul acestor concepte fundamentale permite caracterizarea cuprinzătoare a imaginii moderne a lumii financiare globale și teoretic construirea unui sistem de monitorizare și protecție împotriva amenințărilor globale.

Dezvoltarea teoriei riscurilor sistemice globale și a mecanismelor de gestionare a acestora este o prioritate pentru asigurarea stabilității finanțelor mondiale, deoarece acestea sunt în prezent zona cu riscuri critice la scară mondială care acționează ca o sursă de riscuri sistemice globale [3]. Importanța specială a riscurilor financiare sistemice globale este sporită de complexitatea identificării, evaluării, monitorizării și prevenirii acestora, dezvoltării metodelor de calcul al acestora, minimizării, precum și a mecanismelor, formelor instituționale de gestionare a acestora.

Astfel, relevanța studiului riscurilor financiare sistemice și a gestionării acestora în contextul globalizării se datorează următoarelor nevoi:

- dezvoltarea teoriei și metodologiei de gestionare a riscurilor financiare sistemice ca bază fundamentală științifică care stă la baza acțiunilor practice de prevenire a crizelor economice globale;
- crearea conceptului de gestionare globală a riscurilor financiare sistemice ca platformă teoretică și metodologică pentru combinarea eforturilor financiare, organizatorice ale organizațiilor financiare internaționale, guvernelor naționale și autorităților de reglementare, gestionarea de vârf a instituțiilor financiare importante sistemic pentru a combate riscurile financiare sistemice;

- fundamentarea recomandărilor privind căutarea și selectarea metodelor adecvate de evaluare a riscurilor financiare sistemice, ținând cont de experiența trecută, care nu a permis evitarea crizei globale și a punerii în aplicare a acestor riscuri;
- dezvoltarea teoriei rețelei finanțării și a metodologiei de analiză a rețelelor financiare ca un nou domeniu științific inițiat de criza globală cu scopul de a monitoriza riscurile sistemice în sectorul financiar;
- dezvoltarea unei metodologii de analiză a rețelei finanțelor ca bază științifică pentru evaluarea calitativă și cantitativă a relațiilor de rețea și măsurarea ulterioară a riscurilor financiare sistemice;
- studii privind metodologia de evaluare a importanței sistemice și a potențialului de criză al sistemelor financiare naționale și al instituțiilor financiare semnificative sistemice;
- elaborarea de recomandări pentru consolidarea poziției Republicii Moldova în sistemul emergent de gestionare globală a riscurilor financiare sistemice, participarea sa la Organizația Financiară Mondială, mega-regulatorul reformelor de reglementare financiară.

Stabilitatea financiară este o condiție esențială pentru funcționarea economiei naționale. Astfel, pentru menținerea stabilității financiare se impune reglementarea riscurilor actuale și potențiale, implementarea unor instrumente macroprudențiale pentru a nu admite acumularea riscurilor sistemice și reducerea sau eliminarea riscurilor care amenință stabilitatea financiară.

Criza financiară a ilustrat importanța măsurilor în timp util și eficiente ale riscului sistemic. Banca Centrală Europeană (BCE) și alte instituții politice dedică în prezent mult timp și eforturi dezvoltării instrumentelor și modelelor care pot fi utilizate pentru monitorizarea, identificarea și evaluarea potențialelor amenințări la adresa stabilității sistemului financiar. Această caracteristică specială prezintă trei astfel de modele dezvoltate recent de BCE, fiecare concentrându-se pe un aspect diferit al riscului sistemic.

Primul model folosește un cadru de regresie multivariate pentru a evalua contribuția instituțiilor financiare individuale la riscul sistemic.

Al doilea model propune să capteze expunerea comună a instituțiilor financiare la factorii de dificultate financiare obișnuiți observați și nerespectați folosind date de risc macro și de credit și combină factorii de risc estimați în indicatori de timpurii.

Al treilea model se bazează pe teoria portofoliului standard pentru a agrega măsurile individuale de stres financiar într-un indicator coincident al stresului sistemic.

Înțelegerea riscului sistemic este esențială în supravegherea și reglementarea politicii macroprudențiale. Măsurile cantitative ale riscului sistemic pot fi de ajutor în identificarea și evaluarea amenințării la stabilitatea financiară. Având în vedere, complexitatea mare a riscului sistemic, este necesară distingerea a trei principale *forme de risc sistemic* [4]:

1. Riscul de contagiune se referă la o problemă inițială care devine mai răspândită în secțiunea transversală, adesea în mod secvențial și poate fi mai accentuat într-o încetinire a ciclului de afaceri, atunci când intermediarii financiare sunt deja slăbiți.

2. Dezechilibrele financiare, cum ar fi lacunele pe piața de credit și active, care se acumulează treptat în timp, se pot dezvălui brusc, cu efecte negative asupra intermediarilor și piețelor mai mult sau mai puțin simultan.

3. Expunerea comună la șocurile pieței financiare sau la evoluțiile macroeconomice adverse poate afecta în același timp o serie de intermediari și piețe financiare.

Aceste forme diferite de risc sistemic pot fi, de asemenea, interrelaționate. De exemplu, riscul de contagiune poate fi mai accentuat într-o încetinire a ciclului de afaceri, atunci când intermediarii financiare

sunt deja slăbiți. Această caracteristică specială examinează cele trei cadre de modelare recente dezvoltate de BCE, care pot fi utilizate pentru a evalua aceste aspecte diferite ale riscului sistemic.

Incertitudinile geopolitice au fost considerate un risc major pentru piețele financiare internaționale și pentru economia zonei euro. Escaladarea tensiunilor comerciale și accentuarea incertitudinilor geopolitice au avut un impact negativ asupra creșterii PIB la nivel mondial, care s-a menținut modestă pe parcursul întregului an 2019. În plus, Brexit a reprezentat în continuare o sursă importantă de incertitudini, impunând băncilor și autorităților de supraveghere să se pregătească pentru toate scenariile posibile. Alături de sporirea incertitudinilor politice în unele țări din zona euro, aceste evoluții au continuat să afecteze perspectivele economice ale zonei euro, care s-au deteriorat în 2019.

În pofida scăderii în continuare a ratei *creditelor neperformante* din zona euro, nivelurile ridicate de credite neperformante deținute de un număr mare de bănci din zona euro au rămas un motiv de preocupare. Odată cu punerea în aplicare a strategiilor lor de reducere a creditelor neperformante, băncile respective au înregistrat progrese considerabile în ceea ce privește reducerea stocurilor lor de credite neperformante reziduale. În trimestrul III 2019, rata creditelor neperformante a instituțiilor semnificative a scăzut la 3,41%, dar s-a menținut peste nivelurile din perioada pre-criză. Prin urmare, este necesar să se depună în continuare eforturi pentru a se asigura aplicarea strategiilor privind creditele neperformante, mai ales în condițiile în care se estimează că dinamica PIB real se va menține modestă pe termen scurt.

Relaxarea standardelor de creditare ar putea conduce la o acumulare de credite neperformante în viitor. Interesul constant al băncilor pentru obținerea de randamente ar putea avea drept rezultat acumularea de credite neperformante în viitor. Tendința de relaxare a standardelor de creditare consemnată în anii anteriori s-a redus într-o anumită măsură în 2019. Totuși, în două trimestre din 2019, băncile din zona euro au raportat încă o ușoară relaxare a standardelor de creditare pentru împrumuturile acordate întreprinderilor și cele acordate populației pentru achiziția de locuințe. În plus, instituțiile semnificative au devenit și mai active pe piața creditelor cu efect de levier, acceptând niveluri minime fără precedent de protecție contractuală.

Riscurile informatice și cele legate de criminalitatea cibernetică sunt în creștere ca urmare a digitalizării în curs. Tendința către digitalizarea serviciilor financiare poate reduce reziliența băncilor la criminalitatea cibernetică și perturbările sistemelor informatice. Băncile se bazează tot mai mult pe procesele digitale și trebuie să adopte tehnologii suplimentare pentru a deveni mai eficiente și a răspunde preferințelor în schimbare ale clienților. Cu toate acestea, o serie de instituții semnificative încă lucrează cu sisteme informatice depășite și trebuie să își modernizeze infrastructurile informatice, ceea ce ar putea încetini acest proces și/sau l-ar putea face mai costisitor. În același timp, există riscuri suplimentare generate de infractori cibernetici cu o puternică rea intenție colectivă.

Riscul substanțial de reevaluare pe piețele financiare a persistat. În anul 2019, a existat în continuare un risc substanțial de reevaluare semnificativă pe piețele financiare, în contextul interesului constant pentru obținerea de randamente. Primele de risc au rămas scăzute pe parcursul anului, în pofida episoadelor de volatilitate sporită a piețelor financiare ca urmare a escaladării tensiunilor comerciale. Deși sustenabilitatea datoriei sectorului public s-a îmbunătățit în zona euro în ansamblu, nivelurile datoriei au rămas ridicate în mai multe țări individuale, acestea fiind astfel vulnerabile la reevaluarea potențială a riscului suveran.

Profitabilitatea băncilor s-a menținut la niveluri modeste. Instituțiile semnificative au continuat să se confrunte cu o profitabilitate scăzută, întrucât perspectivele unei perioade prelungite cu rate scăzute ale dobânzilor și concurența intensă au afectat în continuare capacitatea acestora de a genera venituri. În 2019, peste jumătate dintre instituțiile semnificative au generat o rentabilitate financiară

sub costul estimat al fondurilor proprii. În pofida ușoarei îmbunătățiri a rentabilității financiare în 2018, acestea și-au revizuit proiecțiile privind profitabilitatea în sensul scăderii acesteia, sugerând o reducere a rentabilității lor financiare prognozate pentru anii 2019 și 2020, și le-ar putea revizui și mai mult în sens descendent în cazul în care condițiile macroeconomice din zona euro se deteriorează. Deși s-a consemnat o relativă evoluție a riscurilor în 2019, factorii de risc principali descriși mai sus rămân deosebit de relevanți pentru anii următori.

Politica macroprudențială are ca obiectiv menținerea stabilității sistemului financiar – bancar realizată cu consolidarea rezistenței la diversele șocuri ce pot apărea în cadrul sistemului financiar; minimizarea acumulării de riscuri sistemice; asigurarea unei contribuții sustenabile a sectorului financiar-bancar la majorarea evoluției economice. Riscul sistemic este riscul de a afecta în sens negativ sistemul financiar-bancar care poate avea efecte negative pentru economie [6].

Criza a arătat că sistemele financiare sunt mult mai puțin înțelese decât ceea ce se crede. În timp ce unele părți importante sunt cunoscute - componentele principale ale acestora, principalele funcții ale acestora, indicatori ai eficienței lor sau care pot apărea riscurile de bază-, există dificultăți în înțelegere esența unor mutații majore („inovații financiare”) și în prezicerea modului în care organismul global reacționează la eforturile specific [7].

În strânsă cooperare cu autoritățile naționale competente, Supravegherea bancară a BCE identifică în fiecare an principalele riscuri la adresa băncilor pe termen scurt și mediu (pe un orizont de doi până la trei ani)[8]. Aceste riscuri sunt apoi publicate sub forma Hărții riscurilor la nivelul Mecanismului unic de supraveghere (MUS). Exercițiul din 2018 a identificat următorii factori de risc principali pentru anul 2019 și perioada ulterioară: incertitudinile geopolitice, stocul de credite neperformante și acumularea potențială de credite neperformante în viitor, precum și criminalitatea cibernetică și perturbările sistemelor informatice. Printre alte riscuri identificate se numără reevaluarea riscului pe piețele financiare, mediul caracterizat de rate scăzute ale dobânzilor și reacțiile băncilor la reglementări.

CONCLUZII

Costurile crizelor financiare din ultima perioadă au determinat creșterea eforturilor autorităților și specialiștilor din mediul academic pentru a identifica instrumentele de prevenire a apariției acestor evenimente și pentru a găsi remediile necesare în cazul declanșării lor. Asigurarea stabilității financiare sistemice a devenit în consecință un obiectiv prioritar. Reprezentând un concept amplu, multidimensional, stabilitatea privește atât soliditatea instituțiilor individuale dar mai ales cadrul instituțional și măsurile macroprudențiale luate în vederea asigurării sale. Globalizarea financiară are o influență majoră asupra cadrului de analiză a stabilității, interdependența crescută între economii și sisteme financiare a schimbat natura riscurilor, aceasta interdependența fiind mult mai intensă în interiorul Uniunii Europene. În consecință, analiza stabilității financiare trebuie să ia în considerare și climatul economic de la nivel internațional. În aceste condiții, instituțiile financiare internaționale au un rol aparte în consolidarea cadrului prudential de supraveghere și în corectarea dezechilibrelor financiare.

Criza a arătat că sistemele financiare sunt mult mai puțin înțelese decât ceea ce se crede. În timp ce unele părți importante sunt cunoscute - componentele principale ale acestora, principalele funcții ale acestora, indicatori ai eficienței lor sau care pot apărea riscurile de bază, există dificultăți în înțelegerea esenței unor mutații majore („inovații financiare”) și în prezicerea modului în care organismul global reacționează la eforturile specifice.

Instituțiile financiare internaționale consideră că importanța activității de reglementare și supraveghere pentru stabilitatea sectorului financiar este indiscutabilă. Asigurarea stabilității

financiare trebuie să devină o preocupare permanentă a instituțiilor financiare naționale și internaționale responsabile. Stabilitatea financiară se menține prin reglementări adecvate ale riscurilor actuale și potențiale, prin managementul eficient al mecanismelor de gestionare și redistribuire a riscurilor și prin asigurarea încrederii populației în sistemul financiar. Pentru a evita să se întâmple asemenea dezastre, este necesar de creat un aparat analitic bine dezvoltat pentru susținerea politicilor în acest domeniu.

BIGLIOGRAFIE

1. Trichet J. C. "Systemic risk", Clare Distinguished Lecture in Economics and Public Policy, Clare College, University of Cambridge, 10 December 2009.
2. ECB, "New quantitative measures of systemic risk", Financial Stability Review, December 2010.
3. Adrian T. and Brunnermeier, M. "CoVaR", Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, No 348, September 2008.
4. White, H., Kim T.-Hand Manganelli S., "VAR for VaR: measuring systemic risk using multivariate regression", ECB Working Paper Series, forthcoming.
5. Borio C. and Drehmann M., "Assessing the risk of banking crises – revisited", BIS Quarterly Review, March 2009.
6. Das S., Duffie D., Kapadia N., and Saita L., "Common Failings: How Corporate Defaults are Correlated", The Journal of Finance, Vol. 62, Issue 1, February 2007.
7. Laeven L. and Valencia F., "Resolution of Banking Crises: The Good, the Bad, and the Ugly", IMF Working Paper, No 10/146, June 2010.
8. International banking and financial market developments. – BIS Quarterly Review. – June 2014. [электронный ресурс] – URL: http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1406.pdf
9. World Investment Report 2014: Investing in SDGs. An Action Plan. – UNCTAD.
10. Raportul privind Stabilitatea Financiară în Republica Moldova, BNM, 2018, <https://www.bnm.md/rapoarte>.